

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

УДК 37.011.3-051:796:373.5.091.33-027.22:7

НИЖЕВСЬКА Т. В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності

Анотація. Наше дослідження присвячено пошуку інноваційних підходів до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. **Мета:** теоретично обґрунтувати та розробити систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності. **Матеріал і методи:** теоретичний аналіз, синтез і узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання, педагогічний експеримент, методи математичної статистики. **Результати:** розроблено і апробовано систему підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності. **Висновки:** розроблена блочна система в комплексі забезпечує задоволення студентами теоретичних і практичних основ артпедагогіки, а також набуття практичного досвіду застосування артзасобів під час проходження педагогічної практики в школах.

Ключові слова: майбутні вчителі фізкультури, артпедагогіка, професійна підготовка, структура підготовки, система підготовки.

Вступ. Нова концепція розвитку фізичної культури в Україні зумовлює необхідність відповідних змін у підготовці майбутніх учителів фізичної культури в системі вищої педагогічної освіти. У руслі активного пошуку нових освітніх моделей, методів і форм організації педагогічної роботи значні резерви має забезпечення сполучення традиційних для формування фізичної культури школярів засобів із засобами різних видів мистецтва, що в сукупності в сучасній науковій літературі отримали назву артзасобів.

У процесі опрацювання наукової літератури з'ясовано, що вченими досліджено такі аспекти порушеної проблеми: розкрито зміст сучасної концепції підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту у вищій школі (Г. Олефір, В. Платонов, Л. Сущенко, І. Шапошнікова та інші), визначено суть артпедагогіки та її роль у розвитку особистості (Т. Добровольська, Є. Таранова, І. Шевченкота інші), висвітлено певні питання застосування засобів артпедагогіки в професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури та забезпечення готовності фахівців до застосування цих засобів у подальшому в практичній педагогічній роботі (Т. Ротерс, Є. Таранова, Н. Шумакова та інші). Високо оцінюючи наукову значущість проведених досліджень, необхідно все ж констатувати, що підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів мистецтва в педагогічній діяльності не була темою окремого педагогічного дослідження.

Результати аналізу теоретичного та практичного стану професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури засвідчують, що вона неповною мірою відповідає очікуванням з боку суспільства та державним стандартам вищої освіти. Зокрема, студенти фізкультурних спеціальностей слабо підготовлені до застосування артзасобів в освітньому процесі школи. На підставі вищевикладеного зроблено висновок про необхідність розробки та теоретичного обґрунтування системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри теорії і методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих закладах» (РК № 1–20019U004104).

Результати дослідження та їх обговорення. Як було з'ясовано під час проведення дослідження, готовність майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності є не окремим складником їхньої загальнопрофесійної готовності, а пронизує всі її складові. Тому на основі зіставлення різних поглядів фахівців (О. Ажиппо, Ю. Васков, Л. Демінська, Ю. Драгнев, П. Єфименко, Ю. Железняк, Л. Зубченко [1; 3–8] та ін.) визначено, що структура готовності вчителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності включає такі елементи: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-функціональний і особистісний.

У свою чергу, на основі врахування висновків науковців (Ю. Бабанський, Є. Бондаревська, Т. Давиденко, І. Шамова [9; 2; 10] та ін.) зроблено висновок про те, що система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності як різновид педагогічної системи включає такі три блоки: концептуально-цільовий (теоретико-методологічні засади дослідження, мета й завдання вищевказаної підготовки, принципи її здійснення), знаннево-процесуальний (зміст підготовки на стратегічному, комплексному й локальному рівнях, методи й форми його реалізації) і контроль-коригувальний (здійснення контролю за станом і поточними результатами цього процесу, а також проведення за необхідністю коригувальних процедур). У процесі подальшого дослідження обґрунтована структура вищеозначеної системи набула конкретного наповнення.

Так, під час розробки *концептуально-цільового* блоку системи було визначено, що основними *теоретико-методологічними засадами* дослідження є такі підходи: 1) *системний*, з позиції якого підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності сприймається як цілісна система, усі компоненти якої тісно пов'язані та

dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.012

© НИЖЕВСЬКА Т. В., 2015

взаємодіють між собою, причому кожний із них є теж системним утворенням; 2) *особистісно-діяльнісний*, що передбачає перетворення студентів в активних суб'єктів професійної підготовки, які не тільки виступають співорганізаторами цього процесу, але й беруть на себе відповідальність за її результати; 3) *культурологічний*, що забезпечує спрямування майбутніх учителів фізичної культури в процесі підготовки до використання артзасобів у професійній діяльності опановувати кращі здобутки загальнолюдської й національної культури.

Метою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності є формування готовності до цієї роботи. Ця мета конкретизується через такі *завдання*: 1) забезпечення усвідомлення студентами педагогічного потенціалу артзасобів, розвиток у майбутніх фахівців мотивації щодо оволодіння навичками використання цих засобів у професійній діяльності; 2) оволодіння студентами знаннями, необхідними для здійснення професійної діяльності із застосуванням артзасобів; 3) формування в майбутніх учителів фізичної культури професійно необхідних умінь; 4) здійснення контролю стану підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності та її результатів, при необхідності внесення в цей процес відповідних змін.

На основі вивчення наукової літератури (В. Наумчик, Т. Одноліток, О. Тимошенко та ін.) зроблено висновок про те, що під час здійснення підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності, яка є підсистемою їхньої загальнопрофесійної підготовки, необхідно керуватися такими педагогічними принципами: *організаційними* (принципи гуманістичної спрямованості, наступності, неперервності, інтегративності тощо); *загально дидактичними* (науковості, наочності, доступності тощо); *принципами навчальної діяльності студентів* (усвідомленості й активності, самостійності, відповідальності тощо).

Знаннево-процесуальний блок системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності визначає зміст відповідної готовності та методи й форми її забезпечення. Визначено, що зміст цієї готовності включає в себе мотивацію до оволодіння артзасобами, прояв ціннісного ставлення до розвитку фізичної культури учнів на основі використання відповідних артзасобів, сукупність знань, умінь та професійно-особистісних якостей, що потрібні майбутнім учителям для застосування артзасобів у педагогічній роботі, а також адекватну самооцінку сформованості цих якостей.

Розроблено зміст підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності на взаємопов'язаних рівнях: стратегічному, комплексному й локальному. На *стратегічному* рівні зміст цієї підготовки включає знання про: сутність, основні закономірності й положення артпедагогіки; провідні завдання використання артзасобів в освітньому процесі школи; методи й форми організації педагогічного процесу на основі використання різноманітних видів мистецтва тощо. На *комплексному* рівні зміст зазначеної підготовки включає знання про: педагогічні можливості використання окремих

артзасобів на заняттях з фізичної культури; педагогічний ефект різних варіантів комплексного поєднання декількох артзасобів у професійній діяльності вчителя фізичної культури; дидактичні матеріали з окресленої проблеми (зібрання музичних творів, збірки репродукцій, записи художніх творів, різного виду дидактичні мультимедіа матеріали для школи), що можуть стати в пригоді в контексті вирішення поставлених завдань. На *локальному* рівні зміст зазначеної підготовки включає знання про можливість застосування у професійній діяльності різних комплексів артзасобів під час викладання в школі конкретних тем на заняттях із фізичної культури, а також в позаурочній роботі зі школярами.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній роботі включає також формування у студентів необхідних груп умінь. Так, на *стратегічному* рівні зміст цієї підготовки включає *аналітичні* вміння, що забезпечують здатність студентів визначати й аналізувати основні закономірності й положення артпедагогіки, формулювати завдання використання артзасобів в освітньому процесі школи тощо. На *комплексному* рівні зміст зазначеної підготовки включає *аналітичні* вміння, що дозволяють майбутнім фахівцям грамотно оцінювати можливості використання окремих артзасобів і їх комплексних сполучень на заняттях із фізичної культури тощо.

На *локальному* рівні зміст зазначеної підготовки майбутніх учителів фізичної культури включає такі групи вмінь: аналітичні, конструктивні, організаційні, комунікативні, художньо-прикладні. До групи *аналітичних* умінь входять такі: аналізувати інформацію про перебіг і результати уроків фізичної культури із застосуванням артзасобів, грамотно формулювати в професійній діяльності поточні завдання та знаходити оптимальний варіант їх вирішення, визначати зв'язки між різними педагогічними явищами тощо. Група *конструктивних* умінь включає такі: відбирати, аналізувати, синтезувати навчальний матеріал із включенням до нього певних творів мистецтва, планувати структуру дій учня та педагогічне керівництво освітнім процесом на основі застосування артзасобів; грамотно проєктувати матеріальну базу для застосування артзасобів тощо. До групи *організаційних* умінь відносяться такі: реалізовувати педагогічні вимоги відповідно до конкретних обставин комунікації, зацікавлювати учнів новими перспективами на основі використання артзасобів, розподіляти доручення з урахуванням індивідуальних особливостей школярів, їхніх здібностей у царині різних видів мистецтва тощо. Група *комунікативних* умінь містить такі: установлювати емоційно-комунікативний контакт з іншими людьми, знаходити правильний тон у різних ситуаціях педагогічного спілкування тощо. *Художньо-прикладні* вміння об'єднують уміння, що безпосередньо пов'язані з упровадженням артзасобів у професійну діяльність. Це такі вміння: співати, танцювати, малювати, грати на музичних інструментах, виразно розповідати, читати вірші, демонструвати театральне дійство тощо.

Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності передбачає також формування в них відповідних професійно-особистісних якостей: *фізична підготовленість* (результат фізичної підготовки, досягнутий

при виконанні рухових дій, необхідних для засвоєння чи використання людиною професійної діяльності, характеризується рівнем функціональних можливостей різних систем організму й розвитку основних фізичних якостей); *креативність* (здатність людини породжувати оригінальні ідеї, рішення, що відрізняються від традиційних); *артистизм* (художня обдарованість, витонченість манер, творча майстерність); *емпатійність* (здатність до розуміння іншої людини й співпереживання); *рефлексивність* (властивість людини, що проявляється в її здатності аналізувати свої дії та вчинки, критично усвідомлювати власні особливості й можливості в саморегуляції діяльності й поведінки).

Зазначений блок включає методи й форми забезпечення вказаного змісту готовності майбутніх учителів фізичної культури до використання артзасобів у професійній діяльності. Під час проведення дослідження було зроблено висновок про те, що успішне досягнення поставленої мети передбачає педагогічно доцільне поєднання як традиційних методів і форм організації навчання (лекції, семінари, практичні заняття, бесіди тощо), так і активних й інтерактивних методів і форм навчання (бінарні лекції, тренінги, ділові й рольові ігри, інсценування, комплекси вправ з аеробіки, шейпінгу тощо). Центральне місце серед цих форм навчання займає педагогічна практика, що

дозволяє студентам набути досвід застосування артзасобів практичної педагогічної діяльності.

Контрольно-коригувальний блок системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності включає такі методи діагностики, як тестування, анкетування, спостереження, бесіди, експертне оцінювання, аналіз, узагальнення тощо.

Висновки. Розроблена блочна система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності в комплексі забезпечує засвоєння студентами теоретичних основ артпедагогіки, оволодіння ними артпедагогічними вміннями в навчальній і квазіпрофесійній діяльності, а також набуття практичного досвіду застосування артзасобів під час проходження педагогічної практики в школах.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними для подальшого наукового пошуку є питання підготовки викладачів до реалізації артпедагогічного супроводу у професійному становленні майбутніх учителів фізичної культури, а також організації самоосвітньої діяльності майбутніх учителів фізичної культури щодо підвищення рівня артпедагогічної компетентності.

Список використаної літератури:

1. Ажиппо О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах (теоретичний і методичний аспекти) / О. Ю. Ажиппо. – Х. : Цифрова друкарня № 1, 2012. – 423 с.
2. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания : учеб. пособие / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – М. – Ростов н/Д : Творческий центр «Учитель», 1999. – 560 с., С. 216.
3. Васильков Ю. В. Концепція (проект) реформування фізкультурної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах [Електронний ресурс] / Ю. В. Васильков. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-02/09vjveei.pdf
4. Демінська Л. О. Міжпредметні зв'язки у процесі професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. О. Демінська. – Луганськ, 2004. – 20 с.
5. Драгнев Ю. Напрями професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури / Ю. Драгнев // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2012. – № 4. – С. 155–160.
6. Єфименко П. Б. Педагогічні умови забезпечення різномірневої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / П. Б. Єфименко. – Х., 2002.
7. Железняк Ю. Д. Подготовка специалистов по физической культуре и спорту в системе педагогического образования / Ю. Д. Железняк // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 5. – С. 47–53.
8. Зубченко Л. В. Формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. В. Зубченко. – Луганськ, 2013. – 20 с.
9. Педагогика : Учеб пособие для студентов пед. ин-тов / Под ред. Ю. К. Бабанского. – М. : Просвещение, 1983. – 608 с.
10. Шамова Т. И. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. И. Шамова, Т. М. Давыденко. – М. : Центр «Педагогический поиск», 2001. – 384 с.

Стаття надійшла до редакції: 10.07.2015 р.

Опубліковано: 31.08.2015 р.

Аннотация. Нижевская Т. В. Система подготовки будущих учителей физической культуры к использованию средств артпедагогика в профессиональной деятельности. Наше исследование посвящено поиску инновационных подходов к профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры. **Цель:** теоретически обосновать и разработать систему подготовки будущих учителей физической культуры к использованию средств артпедагогика в профессиональной деятельности. **Материал и методы:** теоретический анализ, синтез и обобщение литературных источников, педагогическое наблюдение, анкетирование, тестирование, интервьюирование, педагогический эксперимент, методы математической статистики. **Результаты:** разработана и апробирована система подготовки будущих учителей физической культуры к использованию средств артпедагогика в профессиональной деятельности. **Выводы:** разработанная блочная система в комплексе обеспечивает усвоение студентами теоретических и практических основ артпедагогика, а также приобретение практического опыта применения артсредств во время прохождения педагогической практики в школах.

Ключевые слова: будущие учителя физической культуры, артпедагогика, профессиональная подготовка, структура подготовки, система подготовки.

Abstract. Nizhevska T. The system of training of future teachers of physical culture for use of means of art pedagogics in the professional activity. Our research is devoted to a search of innovative approaches to vocational training of future teachers of physical culture. **Purpose:** to prove and to develop theoretically the system of training of future teachers of physical culture for use of means of art means in the professional activity. **Material and Methods:** theoretical analysis, synthesis and synthesis of references, pedagogical supervision, questioning, testing, interviewing, pedagogical experiment, methods of mathematical statistics. **Results:** the system of training of future teachers of physical culture is developed and approved for use of means of

art pedagogics in the professional activity. **Conclusions:** the developed block system in a complex provides an assimilation of theoretical and practical fundamentals of art pedagogics by students, and also an acquisition of practical experience of application of art means during passing the pedagogical probation at schools.

Keywords: future teachers of physical culture, art pedagogics, vocational training, structure of preparation, system of training.

References:

1. Azhippo O. Yu. *Pidgotovka maybutnikh uchiteliv fizichnoi kulturi do profesynoi diyalnosti v zagalnoosvitnikh navchalnikh zakladakh (teoretichniy i metodichniy aspekti)* [Preparation of the future teachers of physical training to professional activities in secondary schools (theoretical and methodological aspects)], Kharkiv, 2012, 423 p. (ukr)
2. Bondarevskaya Ye. V., Kulnevich S. V. *Pedagogika: lichnost v gumanisticheskikh teoriyakh i sistemakh vospitaniya : ucheb. posobiye* [Pedagogy: personality in humanistic theories and systems of education], 1999, 560 p. (rus)
3. Vaskov Yu. V. *Kontseptsiya (proyekt) reformuvannya fizkulturnoi osviti v zagalnoosvitnikh navchalnikh zakladakh* [Concept (draft) reform of physical education in schools], Access mode : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-02/09vjveei.pdf. (ukr)
4. Deminska L. O. *Mizhpredmetni zv'yazki u protsesi profesynoi pidgotovki maybutnikh uchiteliv fizichnoi kulturi : avtoref. kand. ped. nauk* [Intersubject ties in the training of future teachers of physical education : PhD thesis], Lugansk, 2004, 20 p. (ukr)
5. Dragnev Yu. *Pedagogika i psikhologiya profesynoi osviti* [Pedagogy and Psychology of Professional Education], 2012, vol. 4, p. 155–160. (ukr)
6. Efimenko P. B. *Pedagogichni umovi zabezpechennya riznorivnevoi profesynoi pidgotovki maybutnikh fakhivtsiv fizichnoi kulturi : avtoref. kand. ped. nauk* [Pedagogical conditions providing different levels of training of future specialists of physical culture : PhD thesis], Kharkiv, 2002. (ukr)
7. Zheleznyak Yu. D. *Teoriya i praktika fizicheskoy kultury* [Theory and Practice of Physical Culture], 2002, vol. 5, p. 47–53. (rus)
8. Zubchenko L. V. *Formuvannya pedagogichnoi tvorchosti maybutnikh uchiteliv fizichnogo vikhovannya u fakhoviy pidgotovtsi : avtoref. kand. ped. nauk* [Formation of pedagogical creativity of future teachers of physical education in professional training : PhD thesis], Lugansk, 2013, 20 p. (ukr)
9. Babanskiy Yu. K. *Pedagogika* [Pedagogy], Moscow, 1983, 608 p. (rus)
10. Shamova T. I., Davydenko T. M. *Upravleniye obrazovatelny mprotsessom v adaptivnoy shkole* [Management of educational mprotsessom in adaptive school], Moscow, 2001, 384 p. (rus)

Received: 10.07.2015.

Published: 31.08.2015.

Ніжевська Тетяна Вікторівна: к. пед. наук; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди: вул. Артема, 29, Харків, 61002. Україна.

Нижевская Татьяна Викторовна: к. пед. н.; Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды: ул. Артема, 29, Харьков, 61002, Украина.

Tetiana Nizhevskaya: PhD (Pedagogy); G. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University: Artjoma Str.29, Kharkiv, 61002, Ukraine.

ORCID.ORG/0000-0002-1161-6658

E-mail: Nizhevski@gmail.com

Бібліографічний опис статті:

Ніжевська Т. В. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання засобів артпедагогіки у професійній діяльності / Т. В. Ніжевська // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків : ХДАФК, 2015. – № 4(48). – С. 66–69. – dx.doi.org/10.15391/sns.v.2015-4.012

